

Muzeul Holocaustului din Washington, D.C.

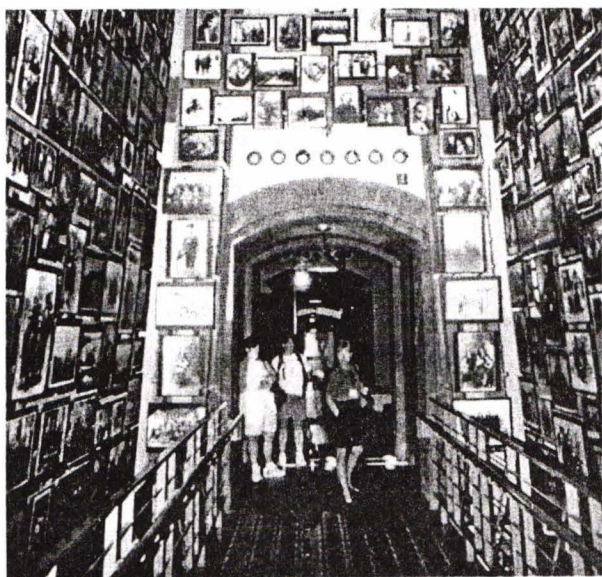
Prof.univ.dr. Victor NEUMANN*

Care sînt motivele care au îndemnat cercurile științifice, politice și civice americane să rememoreze într-un muzeu atrocitățile celui de-al doilea război mondial? O parțială enumerare a lor ar putea lua în considerare următoarele: 1. unicitatea tragediei în raport cu toate crimele săvîrșite în istoria omenirii și propunerea unei noi raportări la cea de-a doua conflagrație mondială; 2. Reich-ul nazist a exterminat șase milioane de evrei și cinci milioane de neevrei, fapt care trebuie cunoscut de toată lumea și comemorat într-o instituție de rang academic; 3. demonstrarea aspectului non-conflictual între descrierea unicității experienței evreiești și includerea altor victime ale nazismului, precum țigani, slavii, negrii, secta religioasă Martorii lui Yehova, francmasonii, handicapații, homosexualii; 4. scopul științific-informativ, dar, mai ales,

pedagogic, bazat pe mijloacele audio-video, pe cele mai moderne metode de expunere și valorizare a obiectelor are impact asupra celor mai diverse categorii sociale și asupra mediilor politice. Toate acestea m-au îndemnat să cred că este important să prezint cititorului de limbă română și mai ales cercurilor de muzeografi din România cîteva date despre Muzeul Holocaustului. Alături de ele, mi-am luat libertatea de a face scurte comentarii, pornind de la observația că pentru istoriografia comunistă descrierea totalitarismului brun a fost un capitol propagandistic, atunci cînd era vorba de Germania și unul tabu, atunci cînd în discuție era trecutul colaboraționist al propriei țări.

Elementul cheie care a stat la baza urii, discriminărilor și distrugerii vieții omeniești a fost teoria rasistă. Studiile de antropologie, etnografie, istorie comunitară, origini etc. au servit adesea doctrina rasistă. Multe ipoteze ale acestei doctrine pornesc de la rezultatele amintitelor discipline. *Doctrina rasistă afirmă că originea singelui este cel dintîi factor care determină viitorul individului și al grupului.* Rasismul a primit o argumentație pseudo-științifică prin intermediul volumelor lui Houston Stewart Chamberlain, argumentație care a exercitat o influență profundă asupra lui Adolf Hitler. Aceeași doctrină funestă și cu deosebire antisemitismul rasial a devenit parte a ideologiei naziste germane după 1933. *Legile de la Nürnberg din 1935 au fost cele dintîi acte legislative care au definit evreii și pe descendenții familiilor mixte, ariano-evreiești, în temeiul singelui.* De la falsificarea

Imagine din
Muzeul
Holocaustului

identității, excluderea diferențelor ori inventarea așa-zisului străin trăind în imediata vecinătate și pînă la genocid nu a fost decît un pas. Procesul de pregătire și de punere în aplicare a exterminării fizice a ființei umane indică patologia nazistă.

În 1935 a fost creat un birou pentru studiul problemelor rasiale și o societate pentru cercetarea moștenirilor ancestrale. Sub îndrumarea lui Heinrich Himmler, amintita societate a sponsorizat experiențele antropologice și medicale pe non-arieni din lagărele de prizonieri. Preocupat de conservarea și propagarea rasei pure ariene, SS-ul a susținut împerecherea tinerilor arieni în ferme speciale de împerechere. Începînd cu anul 1940, bolnavii mental și fizic, văzuți de naștiți ca un segment de oameni care împiedică susținerea ideii superiorității rasei, au fost uciși prin programul *euthanasia*. Discriminarea rasială a fost aplicată nu numai evreilor, dar și țigănilor, negrilor, slavilor, sectei religioase Martorii lui Yehova, francmasonilor, handicapaților.

Ce este de făcut pentru ca un eveniment precum Holocaustul să nu fie uitat și să nu se mai repete? Aceasta a fost o întrebare foarte dificilă, formulată de multe spirite democratice. Istoricul Edward Linenthal este de părere că în anii postbelici memoria Holocaustului a fost exclusiv în posesia evreilor americani. Frontierele memoriei Holocaustului fuseseră stabilite. Atunci cînd memoria a devenit credință națională, frontierele deveniseră mai ferme, ca răspuns la teama pierderii identității și mai permeabile, ca urmare a înțelegerii proprietății pluraliste a memoriei¹. Supraviețuitorii deveniseră americani, iar memoria lor fusese legată de America, pentru că aici și-au putut reface viața. Dacă Holocaustul exista ca referință în viața americană postbelică, aceasta se datorează anxietăților subterane privind exterminarea în

masă, relației dintre bomba nucleară și camerele de gazare, ca agent al exterminării și transformării statutului de supraviețuitor, dintr-unul de oaspete nepoftit într-unul de martor, ale cărui depoziții arată teribilul adevăr al lumii care se încumetă să nu uite².

Absența rememorării faptelor fusese un aliat strategic în lupta împotriva URSS, în timpul războiului rece. Germania Federală devenise simbolul transformărilor miraculoase ale democrației și fortăreață în fața eventualei agresii a Uniunii Sovietice. Într-un asemenea context, rușii primiseră calificativul de „naștiți“, în vreme ce germanii dobîndiseră recunoașterea lumii democratice. În anii războiului rece, Germania de Vest se transformase într-un stat care căuta să demonstreze că este iubitor al libertății și promotor al drepturilor universale ale omului. Un asemenea efort nu a fost lipsit de consecințe, Germania reintrînd în circuitul mondial ca partener egal al celor mai avansate state și fiind preferată ca loc de refugiu de sute de mii de emigranți din Europa comunistă și din Turcia. Memoria activă a trecutului nazist fusese considerată o complicație de prisos în lupta pentru cîștigarea războiului rece. Chiar și memoria juridică a fost scurtă. Henry Friedlander observase că „dincolo de procesele postbelice ale Națiunilor Aliate, exterminarea sistematică a evreilor europeni

Deportarea în Transnistria a evreilor din Bucovina și Basarabia (Arhivele foto ale United States Holocaust Memorial Museum, Washington D.C.)

și a altor grupuri - crima centrală a Holocaustului nu a reținut atenția cuvenită⁴³. În Germania, abia în anii 1970 istoricii au început seria studiilor ample despre aspectele importante ale nazismului și ale societății germane interbelice. Exemplul cărții în șase volume, editată de Martin Broszat ș.a., intitulată: *Bayern in der NS Zeit*. În limba engleză, în anii 1950, doar volumele lui Leon Poliakov, *Harvest of Hate* și Gerald Reitlinger, *The Final Solution* erau singurele istorii comprehensive ale Holocaustului. Chiar și în comunitatea evreilor americani, Holocaustul era insuficient comemorat.

Cel mai important eveniment care a readus în atenție Holocaustul pentru americani a fost războiul de șase zile, război în care președintele egiptean Gamal Abdel Nasser mobilizase armata și declarase că va urmări lichidarea Israelului. Indiferența națiunilor occidentale față de asemenea evenimente indicase faptul că memoria Holocaustului încetase să mai existe. După victoria armatei israeliene, autumtămirea nu a mai revenit. Acel timp arătase potențialitatea unui nou Holocaust. În perioada imediat următoare,

Jurnalul Annei Frank devine simbol universal al Holocaustului. **Elie Wiesel**, laureat al premiului Nobel pentru pace, avea să insiste asupra centralității experienței evreiești a Holocaustului și pe rolul supraviețuitorilor ca martori ai crimelor naziste. Activitatea lui a fost una impresionantă: conferințe, luări de poziții în dezbateri academice și politice internaționale, cărți, articole, cursuri. Mărturiile lui Elie Wiesel ca supraviețuitor al lagărelor naziste de exterminare au contribuit enorm la recunoașterea unicității tragediei evreilor în al doilea război mondial. Ele au avut un impact la nivelul conducerii politice a Statelor Unite, respectiv, în deschiderea discuției privind necesitatea înființării Muzeului Holocaustului.

Anul 1978 a fost anul organizării conștiinței Holocaustului. Memoria juridică s-a deșteptat prin crearea Oficiului Special de Investigații, care își propusese urmărirea criminalilor de război ce se adăpostiseră în S.U.A. și deferirea lor justiției. În aprilie 1978, canalul de televiziune *NBC* a transmis un serial de 9 ore și jumătate despre al doilea război mondial, cu o audiență estimată la 120 de milioane de telespectatori. Filmul a provocat multe controverse, dar prezentarea lui a fost socotită preferabilă în raport cu indiferența ori tăcerea din deceniile anterioare. Când președintele Jimmy Carter a anunțat planul creării Comisiei Prezidențiale a Holocaustului, în același an, 1978, el semnala că Holocaustul a trecut nu doar de la marginea, în centrul conștiinței evreiești americane, dar devenise însuși centrul conștiinței naționale americane.

Piatra de temelie a Muzeului Holocaustului a fost pusă la 16 octombrie 1985. Elie Wiesel spusese cu acel prilej că "piatra de temelie înseamnă începutul înțelegerii dimensiunii fizice a rememorării suferinței noastre". Construcția în sine a atras dezbateri

Deportarea peste
Nistru
(Arhive foto
ale United States
Holocaust
Memorial
Museum,
Washington
D.C.)

numeroase. De la alegerea arhitectului pentru elaborarea proiectului și pînă la structura interioară a expoziției. Totul urma să fie gândit în cele mai mici detalii. Muzeul are de transmis americanilor un mesaj pe cît de simplu, pe atît de impresionant: lumea a fost periculoasă, iar oamenii instruiți trebuie să-și aducă aminte de acest lucru și să afle antidotul la inocența noastră. Deschiderea Muzeului Holocaustului la 23 aprilie 1993 a fost unul dintre evenimentele internaționale majore. Atenția fără precedent acordată de conducerea Statelor Unite ale Americii construirii unei asemenea instituții culturale, precum și prezența președintelui și vicepreședintelui de atunci, Bill Clinton și Al Gore, la inaugurarea muzeului a fost crucială, nu numai pentru memoria supraviețuitorilor, dar și pentru viața politică nevoită să navigheze în ape tulburi.

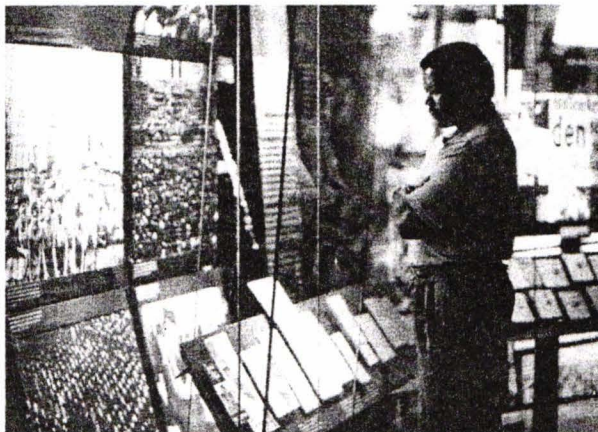
Memoria Holocaustului, simbolizată în parte prin acest muzeu, a fost gândită ca o posibilă terapeutică pentru națiuni, ca și pentru indivizi. La inaugurare, Bill Clinton spusese că „nici un război nu pune capăt tuturor războaielor și de aceea bătălia împotriva tendințelor de bază ale naturii noastre trebuie continuată pentru totdeauna”. *United States Holocaust Memorial Museum* „este pentru cei mai mulți o ocazie de a învăța lecțiile tragice ale trecutului și a le transmite de la o generație la alta. Odată cu sfîrșitul războiului rece, va trebui să ne întîlnim nu doar cu ceea ce este mai bun în lume, dar și să recunoaștem că nu totul în această nouă lume este bun”⁴. O reflecție care ar fi firesc să pună pe gînduri pe toți aceia care cred că toleranța este un dat al naturii și nu al educației; o reflecție care sugerează importanța examinării lucrurilor și a ținerii sub control a pretensei noastre inocențe. Clinton îndemnase pe fiecare american să viziteze acest muzeu, presupunînd că acela ce va intra în

această instituție, va ieși pentru totdeauna schimbat.

Patologia mentală a nazismului trebuia să fie evidențiată în detalii, astfel încît nici un element revelator cu privire la nazism și mijloacele inventate de acesta în scopul uciderii să nu fie omis. Iată de ce muzeul a fost gândit ca o imensă colecție de obiecte și mărturii, care narează nemediat Holocaustul: barăci, camere de gazare și crematorii, uniforme de prizonierilor, pantofii victimelor, canistele de lapte folosite în lagare, părul femeilor care au fost ucise la Auschwitz, vagoane în care s-a făcut deportarea, filmele naziștilor cu ocazia experimentelor medicale. Să arăți publicului mașina morții și să explice funcționarea ei prin limbaj muzeistic este un lucru pe care nu și l-a propus nimeni pînă acum.

În prima secțiune, care începe la etajul IV al clădirii, este prezentată propaganda nazistă și teroarea răspîdită în societatea germană prin ideologia rasistă și antisemită a extremismului naționalist. Filmele documentare, intitulate *Antisemitism* și *The Nazi Rise to Power* completează informația explicată prin intermediul fotocopiilor din ziare, reviste, cărți, caricaturi. Este partea de muzeu care arată rolul nefast al culturii, educației și al media în promovarea fantasmagoricea opinii a purității originilor. Prin

Imagine din
Muzeul
Holocaustului

alegerea unor materiale sugestive, expoziția narează evoluția și instituirea la nivel de politică oficială a statului german a celei mai sinistre teorii a identității individuale și colective din istoria universală. Este descris modul în care s-a ajuns la crimă împotriva aceluia care era socotit străin, respectiv, de altă origine sangvină decât aceea germană.

Secțiunea a doua prezintă ghetto-urile, deportările, munca de sclavi, lagărele de concentrare, precum și modul de implementare a soluției finale, prin instrumentele exterminării. Într-o încăpere imensă este reconstituit un cuptor de gazare, aidoma acelor în care au fost uciși evreii. Filmele documentare arată unitățile mobile ale morții (*Einsatzgruppen*), care au făcut victime pe toată suprafața teritoriilor ocupate de al Treilea Reich în timpul războiului. O suită de mărturii audio și video ale supraviețuitorilor din lagărul de la Auschwitz întregesc informațiile, dezvăluind numeroase detalii factuale. Acest tip de comunicare impresionează publicul, lui datorindu-i-se o atenție cu mult mai mare comparativ cu invocarea cifrelor.

La etajul II al muzeului sînt expuse documentele care vorbesc despre acei oameni foarte curajoși care au demonstrat că principiile adevărate ale naturii umane nu se pierd nici în cele mai grele momente ale vieții. Prin efortul lor au fost salvați mulți evrei de

la deportare, numele și personalitatea lor fiind făcute cunoscute prin intermediul unor emoționante descrieri biografice. Panourile pe care sînt expuse numele acestor *drepti între popoare* nu vorbesc despre excepțiile de la regulă, ci despre crezul contrar nazismului și purismului rasial al multor persoane aparținînd națiunilor europene. Este vorba de cei ce și-au riscat viața, unii fiind uciși sau dispărînd în condiții neelucidate pînă astăzi. Faptele lui Raoul Wallenberg sînt impresionante, diplomatul suedez în capitala Ungariei salvînd mii de evrei prin acordarea de pașapoarte pentru emigrare. Dintre români, cea mai atașantă figură este aceea a lui Traian Popovici, primarul orașului Cernăuți. El s-a opus cu mult curaj aplicării ordinului lui Antonescu privind deportarea evreilor în Transnistria, motivîndu-și atitudinea în termenii unei opțiuni politice raționale și ai unui credo uman exemplar.

Sala rememorării este un adevărat templu în care arde flacăra eternă, simbolizînd memoria națională americană în numele victimelor Holocaustului. Ea face trecerea din expoziție în spațiul liniștii, de la istorie la memorie. În preajma scărilor ce conduc vizitatorului spre holul martorilor, se află o sală de studiu special amenajată și dotată cu mai multe calculatoare. Ea oferă posibilitatea oricărui vizitator să revadă pe cont propriu imagini, hărți, date demografice, informații cu privire la istoria nazismului, lagărele morții, genocid, precum și să beneficieze de material informativ tipărit. Marele hol al martorilor de la intrarea în muzeu, locul unde este amplasată și expoziția lui Daniel, perspectiva unui copil asupra Holocaustului în Germania nazistă, încheie circuitul muzeistic. El este, probabil, spațiul cel mai încărcat de mesaje, prin care arhitectul trimite spre lumea închisă și perversă a nazismului.

Imagine din
Muzeul
Holocaustului

Operă realizată pe parcursul mai multor ani, muzeul a presupus implicarea unui grup de experți dedicați în totalitate studierii, înțelegerii și vizualizării temei Holocaustului. Între ei, istorici, muzeografi, fotografi, designeri, restauratori, regizori de film, arhitecți. Am să invoc aici câteva nume: **Jeshajahu Weinberg**, director fondator al Muzeului; **Martin Smith**, autorul conceptului pentru expoziția permanentă; **Ralph Appelbaum**, care s-a ocupat împreună cu Martin Smith de colectarea obiectelor și fotografiilor, fiind și designer-ul expoziției; **Ray Farr**, sub îndrumarea căreia au fost selectate filmele documentare și s-a realizat expoziția propriu-zisă; **Sara Bloomfield**, de a cărei activitate se leagă reprezentarea în expoziție a victimelor din rîndul populației roma și sinti și care este actualul director al muzeului; **Radu Ioanid**, care a selectat imaginile fotografice; **Cindy Miller**, care a propus personalizarea vieții evreilor înainte de război, ocupîndu-se de adunarea fotografiilor care conțin mesaje emoționale; **Michael Berenbaum**, colecționar de obiecte, autor al textelor din expoziția permanentă, muzeograful și istoricul implicat în mai multe activități de pregătire și construcție a expoziției; **Ann Farrington**, coordonator al expoziției permanente. Toți fuseseră pregătiți în istoria evreilor, toți se ocupaseră de fenomenele discriminatorii, de rasism și antisemitism, de cunoașterea nazismului și a Holocaustului. Ca oameni dedicați științei muzeografice, ei erau convinși că deschiderea unei instituții care să prezinte ororile războiului și să comemoreze victimele celui de-al doilea război mondial trebuie să însemne o realizare excepțională.

Între cele mai dificile examene pentru ridicarea unui astfel de muzeu a fost proiectul clădirii. **James Ingo Freed**, arhitectul care a gîndit și desenat

proiectul, a reușit o performanță cu totul ieșită din comun. După ce și-a amintit anii copilăriei petrecute la Essen, orașul german în care se născuse, și după ce a vizitat locurile de exterminare, înțelegînd cum a fost pus la cale genocidul, Freed a avut ideea de a desena replica lagărului industrial al morții de la Auschwitz. A rezultat o construcție unică în felul ei, pentru că poartă însemnele unei instituții ce are ca scop comemorarea imensei suferințe umane. Aspectul exterior este sobru, dar nu lipsit de acele elemente care atrag privirea trecătorului. Așezată între două bulevarde foarte circulăte, clădirea face

Fotografia provine de la Muzeul Comunităților Evreiești din București (reproducere după exemplarul aflat în arhivele foto ale United States Holocaust Memorial Museum, Washington D.C.)

Prefectura Județului Botoșani

ORDONANȚA

Nr. 1299 din 1 Iulie 1941

Avînd în vedere că unele atacuri cu mitralierele date de aviația sovietică s'au dat în unele localități din județ în urma unor informații și semnalizări dela spioni evrei

Avînd în vedere că sovietele lansează din avioane spioni și agenți teroriști, cari împreună cu unii evrei din România, caută să comită acte de terorism și agresiune — cum s'a întâmplat la Iași, — unde evreii au tras asupra armatei române și germane,

Avînd în vedere dispozițiunile art. 486 C. J. M.

Avînd în vedere ordinul Ministerului Afacerilor Interne Nr. 4599 din 30 Iunie 1941

În interesul siguranței Armatei, — al găsitării apărării țării și vieții cetățenilor din Județul Botoșani

ORDONĂM:

1. Polițiile din județ și Legiunea Jandarmi vor lua imediat următorii ostateci dintre evrei bărbați între 18 și 60 ani:

Din orașul	Botoșani	70 evrei
"	Hârlău	20 "
"	comuna Bucecea	10 "
"	comuna Furtușica	10 "
"	comuna Sulita	10 "
"	comuna Ștefănești	10 "

Acești ostateci vor fi închiși la Polițiile Botoșani și Hârlău.

Printre ostateci vor fi: majoritatea rabinilor și bahamilor — meseriași din fiecare specialitate precum și toți foștii simpatizanți ai comunistilor cunoscuți ca atare.

2. În caz că se vor produce acte de sabotaj dovedite, acte de terorism, agresiuni, tăieri de fire de telefon, distrugerii, etc. cel prins în flagrant delict vor fi împușcat pe loc.

3. Cel ce nu vor fi prins în flagrant delict, însă vor fi dovedii cu dovezi precise, vor fi deasemenea împușcați.

4. Dacă vreun evreu va uide un soldat român sau german, va fi împușcat pe loc.

În plus, pentru fiecare soldat român sau german omorât — se vor împușca 50 evrei dintre ostateci.

5. Toate executiile vor avea loc în piețele publice în prezența populației evreiești și se vor face numai în baza ordinului scris dat de subsemnatul.

6. Circulația evreilor pe străzi între orele 20 și 7 dimineața este strict interzisă. În aceste ore toți evreii trebuie să fie prezenți în locuințele lor.

7. Însăreinez cu executarea prezentei ordonanțe Legiunea de Jandarmi Botoșani și Polițiile Botoșani și Hârlău.

PREFECTUL JUDEȚULUI BOTOȘANI

L.T. COLONEL

VICTOR MĂESCU

un triunghi perfect cu monumentele dedicate lui Thomas Jefferson și George Washington. E drept că ea oferă un contrast în raport cu monumentul lui George Washington. Cît privește interiorul, și el este de neasemuit cu alte piese arhitecturale. Tensiunea încăperilor este sugerată prin materialele folosite: cărămidă, fier, piatră, sticlă, dar și prin „scheletele de oțel ce se întind peste pereții de cărămidă”⁴. Holurile uriașe par locuri unice ale rememorării și ale meditației. Scările propunînd fiecăruia dintre vizitatori un netrucat dialog interior reflectă iluzia urcării spre lumină. Turnurile indică forță, iar podurile, pavate cu sticlă, care traversează clădirea la etajele II și IV conferă singura articulație necesară operei arhitecturale spre a simboliza un întreg.

S-a spus că „Muzeul Holocaustului este un exemplu rar al arhitecturii contemporane, avînd darul de a folosi design-ul ca pe o umilă autoritate a expresiei emoționale și psihologice. Construcția este o critică a mărețelor idealuri moderniste care sperau să rezolve problemele omului. Ea a devenit un spațiu al studiului, al reflecției”⁵. Rămîne de domeniul evidenței că Freed a fost foarte inspirat atunci cînd s-a gîndit că o clădire ca aceasta trebuie să poată vorbi. El a înțeles că un muzeu este altceva decît un depozit de obiecte sau un spațiu negru și depersonalizat. Criticii artei arhitecturale au observat că James Ingo Freed nu renunță niciunde la mesaje adresate publicului, ceea ce nu e simplu atunci cînd tematica se referă la 11 milioane de victime. Proiectul a fost socotit ca unul dintre marile evenimente arhitecturale ale Washington-ului⁷. S-a făcut și aprecierea potrivit căreia clădirea Muzeului Holocaustului este printre cele mai interesante ridicate în ultimul sfert de secol în America⁸.

Situat în centrul capitalei Statelor Unite, alături de monumentele simbol

ale națiunii americane, muzeul este totodată o opera de curaj civic și de responsabilitate politică. El întrunește caracteristicile unei capodopere a artei pedagogice, ilustrînd „suferința tuturor acelor care au suferit”. Această teribilă lecție a istoriei am perceput-o prin contemplarea lagărelor morții, prin contactul cu obiectele care mărturisesc atrocitățile și prin vizualizarea experiențelor medicale. Filmele, fotografiile, hărțile conferă mărturii indiscutabile asupra genocidului. Filozoful american Leon Wieseltier - care este de părere că atrocitățile anilor 1933-1945 au fost înfăptuite într-o cultură care s-a administrat prin istoricitate - spunea că istoriografia Holocaustului este un act al eroismului intelectual și aceasta nu în ultimul rînd pentru că intenția Reich-ului lui Hitler a fost să demonstreze că o asemenea istoriografie este imposibilă. Naziștii crezuseră că ei vor putea acoperi urmele crimelor lor și că evidența uciderii evreilor poate fi ucisă împreună cu evreii⁹.

De ce a fost așezat muzeul în centrul Washington-ului? De ce a fost făcut în Statele Unite, știut fiind că tragedia a avut loc în Europa? Cum se explică faptul că absentează rememorarea tragediilor în care au fost implicați americanii: distrugerea civilizației indienilor și sclavajul populației de culoare? Pe urmele istoricului David Wyman, autorul cărții *The Abandonment of the Jews: America and the Holocaust, 1941-1945* - muzeul arată indiferența Americii față de ascensiunea lui Hitler și a nazismului în Germania. În 1938, atunci cînd i se semnalase problema salvării evreilor din al Treilea Reich, președintele Franklin D. Roosevelt i-a întors spatele. Cînd vasul St. Louis încărcat cu evrei acostase în Statele Unite, oficialitățile refuzaseră să le acorde azil, evreii fiind retrimiși în Germania nazistă. La New York și în alte orașe mari ale S.U.A. se știa din ziare de planurile de genocid ale

lui Hitler, fără ca ele să atragă o luare de poziție. Refuzul armatei americane de a bombarda Auschwitz-ul în timpul războiului sau de a distruge liniile de cale ferată pe care fusese făcut transportul evreilor spre lagărele de exterminare arată inacțiunea sau indiferența față de viața a milioane de oameni. Acestea sînt doar cîteva argumente care au fost invocate pentru înființarea muzeului în capitala americană.

Aveam să aflu că nu numai eu mi-am pus asemenea întrebări, dar mai ales opinia publică din Statele Unite. În fapt, după multe controverse, lucrurile s-au lămurit. Nimeni nu a dorit să sugereze că Holocaustul a fost un eveniment al istoriei Americii. Ceea ce s-a dorit prin decizia construirii unei asemenea instituții în S.U.A., a fost în primul rînd „o pledoarie împotriva urii și dezuma-nizării oriunde exista o victimă, reamintind vizitatorilor că nimeni nu este imun la inumanitate“. Unii jurnaliști au mers mai departe în a găsi explicații plauzibile, susținînd că americanii au o responsabilitate specială pentru memoria Holocaustului și aceasta pentru că nici o altă națiune nu are mai mare nevoie ca cetățenii săi să privească viața în față. Ceea ce am constatat urmărind atitudinea publicului american este că acesta are o curiozitate deosebită să vadă ce s-a întîmplat în ultimul război și mai ales să identifice cu proprii săi ochi răul suprem.

Ceea ce te impresionează în atitudinea vizitatorilor făcînd circuitul muzeului este schimbarea comportamentului lor obișnuit. Lejeritatea stilului american se topește și o liniște se așează peste întreaga asistență. Din cînd în cînd auzi respirația întretăiată și gestul specific reculegerii. Nici în biserici nu are loc o asemenea comemorare. Mi-am zis că muzeul și-a atins scopul. Oamenii învață, rețin, recomandă semenilor lor să vadă

obiectele care narează acel moment oribil al istoriei, pe care nimeni nu are dreptul să-l uite sau să-l minimalizeze fără a-și păta credibilitatea de om. Cine crede că mașina morții i-a avut în vedere numai pe evrei și nu exterminarea ființei umane ca atare, cine are impresia că vede doar evrei în filmele, fotografiile, exponatele ce mărturisesc existența lagărelor și a victimelor lor, acela în mod sigur are grave probleme morale¹⁰.

Muzeul Holocaustului reprezintă una dintre cele mai mari atracții ale Washington-ului. Unicitatea lui constă în păstrarea vie a memoriei, în sugerarea importanței regîndirii istoriei. Valoarea lui derivă din capacitatea de a explica prin mijloace muzeistice mobilul crimei și de a dezvălui cum anume ideologiile incită la crimă. Cred că Muzeul este o lecție de la primul pînă la ultimul compartiment, expoziția sa demonstrînd că după Auschwitz, Majdanek, Belzec, Bergen-Belsen, Dachau, Babi Yar, Transnistria, istoria nu se mai poate scrie oricum; o lecție care stăruie în a demonstra de ce trecutul nu este accesibil istoricului, în absența unei confruntări cu propria sa conștiință. Tocmai de aceea, în întîmpinarea demersului muzeografic a fost deschis un Institut de Cercetări, inițial servind proiectul expoziției și care, ulterior, s-a transformat în Centrul de Studii Avansate pe tema Holocaustului (Center for Advanced Holocaust Studies). Cît privește faptul că ampla rememorare este posibilă grație unei instituții washingtoniene, aceasta arată că însăși identitatea americană a primit o nouă dimensiune odată cu înființarea Muzeului Holocaustului. În curînd va avea loc îmbogățirea și redefinirea identității colective a Lumii Noi prin construirea altor două instituții complementare ca mesaj pedagogic: Muzeul Național al Indienilor Americani și Muzeul Național Afro-American.

* Doctor în științe istorice din anul 1992, Victor Neumann și-a început activitatea de istoric lucrând în mai multe muzee românești. Între anii 1976-1981 a fost muzeograf la Muzeul Golești (Pitești), Muzeul Banatului din Timișoara și Muzeul de Istorie Evreiască din București. Autor al mai multor cărți de referință națională și internațională, Victor Neumann este specialist în istoria culturii, a mentalităților și a evoluției gândirii politice românești în context european. Două dintre volumele sale au fost editate în Statele Unite ale Americii: *The Temptation of Homo Europaeus*, East European Monographs, Boulder, Colorado, distributed by Columbia University Press, 1993 și *Between Words and Reality. Studies on the Contemporary History of Romania*, The Council for Research in Values and Philosophy, The Catholic University of America, Washington, D.C., 2001. Cea mai recentă carte tipărită în limba română este intitulată *Ideologie și Fantasmagorie. Perspective comparative asupra istoriei gândirii politice în Europa Est-Centrală*, Editura Polirom, 2001. Victor Neumann este profesor la Universitatea de Vest din Timișoara,

titularul cursului de istorie modernă universală. În anul academic 2000-2001 a fost bursier Fulbright în Statele Unite, afiliat la The Catholic University of America din Washington, D.C. Pentru perioada mai-septembrie 2001 a fost selectat bursier Rosenzweig în cadrul lui Center for Holocaust Advanced Study, de pe lângă United States Holocaust Memorial Museum din Washington, D.C., condiție care i-a facilitat și redactarea prezentului articol.

Redacția

NOTE

1. Edward Linenthal, *The Struggle to Create America's Holocaust Museum*, Penguin Books, 1995, pp. 6-7.
2. *Ibidem*, p. 7.
3. *Ibidem*, p. 7.
4. Cf. "Los Angeles Times", 23 Aprilie, 1993.
5. Andreea Stone, *Stunning visions of Holocaust*, în "USA Today", 27 aprilie 1993.
6. Catleen Mc Guigan, *He built a space of Terrible Beauty*, în "Newsweek", 26 aprilie 1993.
7. Jim Murphy, apud Andreea Stone, l.c.
8. Brendam Gill, *The Holocaust Museum: An Unquiet Sanctuary*, în "The New Yorker", aprilie 1993.
9. Leon Wieseltier, *Reflections on the Holocaust Memorial Museum After Memory*, în "The New Republic", 3 mai 1993, pp. 17-26.
10. *Ibidem*, p. 26.

ABSTRACT

Which are the reasons for the Americans to commemorate in a museum the atrocities of the Second World War? The author takes into consideration the following: 1. The unicity of the tragedy reported to all the crimes made in the history of humankind and another perspective of the Second World War; 2. The Nazism exterminated over six million Jews and another five million non-Jews, a fact that should be known by everybody and recognized in an academic institution;

3. Showing the non-conflict aspect between the description of the unicity of the Jewish experience and including another victims of the Nazi regime, like gypsies, Slaves, coloured people, homosexuals etc.; 4. The scientific purpose and the educational one, based on the modern technology and its impact over different social categories and over the political medium. The author presents to Romanian some information about the Holocaust Museum in Washington DC.